

Robert og Clara Schumann - og deres lærer, Johann Sebastian Bach

- af Michelle Rasmussen

For to hundrede år siden, den 8. juni 1810, fik en boghandler og hans kone i Zwickau i Tyskland en dreng som deres femte og sidste barn: Robert Schumann. Gennem sin opvækst stræbte han efter at udvikle sine kreative evner til at udtrykke smukke og indsigtfulde ideer i både ord og musik.

Schumann begyndte med at skrive klavermusik, derefter udfordrende kammermusik, fantastiske sange og store symfonier. Han ville ofte begrænse sig til at skrive musik indenfor en enkelt genre af gangen for at koncentrere sig om at beherske den, inden han gav sig i kast med den næste.

Hans elskede Clara var hans muse, hans kompositionselev, hans samarbejdspartner, den som gjorde mest for at sprede hans musik, såvel som hans kone og mor til hans syv børn. Deres »kærlighed og liv«, navnet på en af hans bedste sangcyklusser, tjener den dag i dag som et forbillede for et ægteskab, der er bygget på en fælles forpligtelse til at udvikle hinandens kreativitet – og derigennem berige verden.¹

Løbet af 2010 vil musikalskere rundt om i verden fejre Robert Schumanns 200 års fødselsdag. I lighed med at vi retter blikket bagud for at finde glæde i Schumanns musikalske ideer, således betragtede han Johann Sebastian Bachs (1685-1750) kreative sind.

Denne artikel er et uddrag af en længere artikel, der, som den anden i en serie, udforsker, hvordan Bachs musikalske værker, specielt hans *Veltempererede Klaver*², blev et undervisningsredskab for de komponister, der fulgte efter ham.³ Faktisk var Bach ironisk nok Schumanns vigtigste musiklærer, selv om han døde langt før Schumann blev født.

Schumann indså, at den bedste måde han kunne lære at komponere musik på, der ville bevæge tilhørerne, var at gå direkte til kilden: Bach, som på tysk betyder bæk, var hvad Schumann tørstede efter. Det var Bach, der gav Schumann hans musikalske næring og som delagtiggjorde ham i hemmeligheden bag hans kreative sjæl. Schumann gjorde det, som Lyndon LaRouche altid har fremhævet, som den bedste måde at lære på: Han genopdagede Bachs kompositionsmetode gennem at fordybe sig i Bachs værker – specielt hans kontrapunktiske fugaer.⁴

Studiet af Bach gav ikke kun Schumann indsigt i, hvordan man

skriver musik, hvor adskillige uafhængige stemmer væves ind i hinanden (kontrapunkt), for sammen at forme en levende enhed af konstant forandring, men også indsigt i selveste det menneskelige sinds kreative evner, der ikke kan udtrykkes i ord, men som finder udtryk i den klassiske musiks vidunderlige verden. En indsigt, der rækker ud over den musik, der opleves gennem sanserne, til de principper, der ligger til grund for den musikalske udvikling, men som høres, som digteren John Keats beskrev det, »ikke med høresansen, men endnu vigtigere, spiller for ånden sange uden toner«⁵. Studiet af Bach øgede Schumanns evne til, som en individuel kreativ sjæl, at finde resonans med fortidens kreative sjæle, og skabe nye revolutionerende musikalske ideer, der efterfølgende inspirerede fremtidens unge musikere, som f.eks. Johannes Brahms, til at skabe nye gennembrud.

Schumann bevarede sin kærlighed til Bach livet igennem, som det kan ses i hans værker, og studiet af Bach blev også en central del af hans ægteskab. I 1840, efter mange års venten pga. modstand fra Claras far, kunne Robert endelig gifte sig med Clara, som var den tids mest berømte pianist, langt mere kendt end komponisten Robert Schumann. Hvordan fejrede de så brylluppet? De studerede Bach sammen!

Drevet af sin kærlighed til Clara og hendes musikalitet, hjalp Robert Clara med at fordybe sin kreative evne til at komponere gennem disse fælles studier. Ved at læse hvad de skrev i deres ægteskabsdagbog, et omdrejningspunkt for deres musikalske og personlige dialog, kan vi, fra vores synspunkt 170 år senere, være en tavs, men tankefuld, deltager i dialogen.

Den 21. [ni dage efter brylluppet den 12. september 1840 -mr]: »Vi er startet på Bachs fugaer [fra *Det veltempererede Klaver* -mr]; Robert markerer de steder, hvor temaerne kommer ind igen – studiet af disse fugaer er virkelig interessant og giver mig mere tilfredsstillelse dag for dag«. – Clara

Lørdag den 26.: »I dag har vi allerede været gift i 14 dage! Hvor smukt og lykkeligt har vi haft det i

disse dage! Men denne uge har vi også været ret så flittige. Vi fortsætter med vores fugastudier; de (er interessante) men for hver gang vi spiller, bliver de mig endnu mere interessante. Ved en så naturlig bevægelse dog denne store kunst; det kan man sige om så godt som alle fugaerne.« – Clara

Tredje uge fra den 27. sept.-4. okt.: »Min Klara var meget flittig; ja, hun brænder for musikken. Jeg hører hende studere de nye og gamle etuder fra Chopin, noget af Henselt, flere ting af Bach, *Fantasi og Kreisleriana* af mig. Også Beethovens *f-mol sonate*. Vi fortsætter vore daglige studier af *Det Veltempererede Klaver*.« – Robert

Den 7. »... Den første bog af Bachs *Veltempererede Klaver* har vi afsluttet i den forgangne uge, vores studie i den anden bog har vi dog ikke fortsat – Robert ville have en uges hvile!« – Clara⁶

Robert og Clara viser os gennem deres dagbog, at de fuldbødte deres ægteskab på åndelig vis gennem at studere Bachs *Veltempererede Klaver*. Tilskyndet af sin far Friedrich Wieck, der var lærer i sang og klaver,⁷ havde Clara altid komponeret og improviseret på klaveret dagligt. Som en berømt koncertpianist havde hun desuden fremført værker af Bach ved sine koncerter. Men gennem hendes studier med Robert, der så musikken gennem en komponists øjne, fik hun en langt dybere musikalsk indsigt, som satte hende i stand til at se bag moderne og opdage Bachs kompositionsmetode.

Den lykke, som Schumann gennemlevede i tiden efter deres bryllup, kom til udtryk musikalsk i »sangens år«, hvor han bl.a. skrev sine mesterværker *Dichterliebe* og *Frauenliebe und -leben*. Det er karakteristisk for disse og andre af Roberts sange, at klaverakkompagnementet ikke blot ledsager sangstemmen, men er en ligeværdig mod- og medspiller.

Samme år satte han sågar fire digte af H.C. Andersen til musik som sit opus nr. 40, der blev publiceret i København. Digtene, som Andersen havde skrevet ti år tidligere, var blevet oversat til tysk af Chamisso.

På en koncertturne til København i 1842, hvor hun gav fem offentlige koncerter og spillede to gange ved hoffet, mødte Clara Schumann Andersen og spurgte om Robert måtte dedikere sangene til ham⁸. I 1844 havde Andersen så en vidunderlig aften sammen med Robert og Clara i Leipzig, hvor digteren og komponisten var det ganske publikum til Claras opførelse af de fire sange sammen med en sopran.⁹

»Jeg vil selv opdage tingene«

Schumann havde lært sig at komponere gennem studier af Bachs fugaer, og den gave ville han også give til Clara. Den eneste formelle kompositionsundervisning Schumann havde fået, udover det mest grundlæggende da han var ung, var med Dorn, direktøren for Leipzig-operaen, men efter knap et år, da han var enogtyve, stoppede han studierne. Han skrev til ham: »Det er som om min ganske natur kæmper imod enhver ydre påvirkning, og som om jeg først er nødt til at opdage tingene selv for at kunne arbejde med dem og få dem anbragt på rette plads«. I et brev til en tidligere lærer skrev han senere: »For et par måneder siden afsluttede jeg min teoretiske undervisning hos Dorn, efter at vi var nået til kanoner, som jeg selv havde studeret ved hjælp af Marburg. Marburg er en teoretiker, som fortjener stor opmærksomhed. Ellers er Sebastian Bachs *Veltempererede Klaver* min grammatik, og uden tvivl den bedste. Fugaerne har jeg skilt ad én efter én i deres mindste dele. Nyttens deraf er stor, og har en moralsk styrkende effekt på det hele menneske, for Bach var en mand – i alt hvad han laver, er der hos ham ikke noget der er halvt, sygt, det er alt sammen, som var det skrevet for evigheden.«¹⁰

Schumann fortsatte med at lære direkte fra Bach resten af sit liv. Han skrev også to arbejdsbøger, om hvordan man skriver fugaer, og disse studier forandrede ikke blot hans kompositioner, men også måden han komponerede på.¹³ I 1845, efter et års intensive studier i kontrapunkt, holdt han op med at komponere ved at improvisere på klaveret, og begyndte i stedet at udarbejde sine musikalske ideer i hovedet først. Karakteren af hans kompositioner gik fra at have en tendens til

at være en række af melodier til at være samspil og en dialog mellem forskellige musikalske stemmer – det som var essensen af Bachs geni – der så skaber de ironier og paradokser, som er så afgørende for den anti-entropiske¹² udvikling i klassisk musik.

Schumann skrev ikke kun musik, men skrev også om musik, for helt eksplicit at bruge kunsten fra fortiden til at skabe en »ny poetisk tidsalder«. Og han fremførte Bach. Bl.a. gennem at organisere den første opførelse af Bachs pragtfulde *Johannes-passion* uden for de kirker i Leipzig, hvor Bach havde det meste af sit musikalske virke. Noget af det sidste musik, som Schumann arbejdede med, var at skrive musikledsagelse til nogle af Bachs værker for soloviolin og cello.

Den kreative kompositionsmetode, som Bach anvendte til at skabe sine kunstneriske mesterværker, var inspirationskilden, som Robert og Clara drak af igen og igen. I dag, hvor den lange række af de store klassiske komponister fra Bach og fremefter længe har ligget i graven, er spørgsmålet for os, som det var for Robert og Clara Schumann, om vi vil gå tilbage og drikke af denne evige kilde til kreativitet? Vil unge mennesker i dag hente inspiration hos Bach og hans åndelige efterfølgere, så vi igen kan få den ypperste glæde ved at høre helt nye musikalske mesterværker for første gang – musik der bevæger vore sjæle, som intet andet menneskeskabt kan?

Epilog

Schumann skrev om en samtale, han havde med Mendelssohn om et nyligt opfundet teleskop: »Da jeg fortalte ham om det store teleskop, og en bemærkning jeg havde læst et eller andet sted, at for beboerne på fjerne planeter ville vi gennem et teleskop se ud som mider i et stykke ost – [svarede han] »Ja, men *Det Veltempererede Klaver* ville stadig indgyde dem respekt.«

Fodnoterne er på næste side.

Læs hele artiklen på engelsk på:
www.schillerinstitut.dk/drupal/sites/default/files/schumann.pdf

Om Bachs kompositionsmetode: *The Musical Offering* på:
www.schillerinstitut.dk/moweb/musical_offering.htm